

مشارکت مردمی و موانع آن در آموزش و پرورش

نام و نام خانوادگی نویسنده اول : زهرا ناظم

دانشگاه آزاد اسلامی اصفهان (خوراسگان)

آدرس پست الکترونیک نویسنده اول: zahranazem24@yahoo.com

چکیده:

این مقاله با روش توصیفی و با هدف بررسی و شناخت روش های جذب مشارکت های مردمی در آموزش و پرورش در بهمن ماه ۱۳۹۴ تهیه و تنظیم گردیده است.

نهادهای آموزشی و اعضای جامعه و والدین هر یک به سهم خود در تعلیم و تربیت دخالت دارند . نظام اجتماعی و حیات سیاسی جامعه بشری به تعاون و مشارکت آن بستگی دارد این امر از طریق همیاری مردمی استوار می گردد و آموزش و پرورش به عنوان نظامی اجتماعی نیازمند مشارکت و همکاری همه اجزای نظام است . اولین انجمن خانه و مدرسه در سال ۱۳۲۶ بیش از نیم قرن می گذرد و گزارش های پراکنده زیادی به چاپ رسیده است. ام هنوز بعد از نیم قرن از تشکیل این انجمن و بیش از یک قرن از تشکیل مدارس دولتی جایگاه خود را در نظام آموزشی و فرهنگ عمومی نیافته است. به نظر می رسد زمانی رسیده است که برای این سیستم آموزشی مهم کشور چاره ای اندشید.

واژگان کلیدی : مشارکت مردمی، والدین، نظام اجتماعی، نظام آموزشی، تعلیم و تربیت.

مقدمه:

مشارکت از نظر لغوی به معنای ((با هم شریک شدن در انجام کار یا شرکت کردن با هم)) است. (عمید، ۱۳۸۹ ، ص ۱۰۸۹). در اصطلاح عبارت است از ایجاد نوعی هم بستگی، تعلق و تلاش جمعی میان افراد جامعه به منظور رسیدن عادلانه اجتماعی (صالحی ریحانی، ۱۳۸۰، ص ۱۰۰).

مشارکت از دیرباز با زندگی انسان ها پیوند داشته و زمان پیدایش آن به آغاز پیدایش خانواده و زندگی مشترک بین زن و مرد برمی گردد ، به گونه ای که در این ارتباط، رشد و بالندگی آن ها فراهم شود. به تدریج مشارکت در زمینه های دیگر، مانند کار و صنعت، راه خود را گشود و سرانجام مردمان حق آن را یافتند که در تعیین سرنوشت خود صاحب اختیار شوند و در طراحی آینده خود مشارکت جویند. امروزه مشارکت رادانش نو در علم روز می دانند. این علم به بررسی و کشف قابلیت ها و توانایی گسترده ای اطلاعات نظام های مشارکتی مبادرت می کند ، همچنین چگونگی تأثیر رفتار رادرنهنگامی بررسی می کند که نظام پیچیده تر از آن است که بتوان روی آن نظارت داشت. (پاترشیا و مک لگان، ۱۳۸۸).

تاریخچه قانون تشکیل شوراهای آموزش و پرورش

قانون مذکور در تاریخ بیست و ششم دی ماه سال ۱۳۷۲ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید که با توجه به محتوای آن می توان گفت در بیش از یکصد تجربه قانونگذاری در کشورمان، قانونی با این جامعیت و با نگاه تمرکز زدایی به تصویب نرسید و این از مصوبات تاریخی دوره چهارم مجلس است. مطابق ماده یک قانون تشکیل شوراهای آموزش و پرورش ، اهداف این قانون عبارتند از : تحقق مشارکت مردم . نظارت آنها در امر آموزش و پرورش ، بهره گیری از کلیه منابع و امکانات جهت تاسیس ، توسعه و تجهیز فضاهای آموزشی و پرورشی و ایجاد تسهیل در فعالیت های اجرایی آموزش و پرورش. علاوه بر اهداف فوق که در یک ماده از قانون لحاظ شده است با دقت در سایر موارد می توان اهداف دیگری را نیز رصد و فهرست کرد، از جمله: تحقق عدالت آموزشی، تمرکز زدایی در تصمیمات، توجه به مدرسه محوری، تامین منابع مالی غیر دولتی برای برنامه ریزی و ... .

پس از تصویب قانون و تدوین آیین نامه ها و دستورالعمل ها، اقدامات اجرایی برای راه اندازی شوراهای آغاز شد و اولین شورای برنامه ریزی کشور در تاریخ ۱۳۷۴/۳/۸ در استان کرمان شکل گرفت که تا پایان سال ۱۳۸۵ تعداد ۶۹۹ شورای آموزش و پرورش در استان ها، شهرستان ها و مناطق آموزشی کشور تشکیل شد.

باید توجه داشت قبل از پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی در سال ۱۳۴۸ نیز قانونی تحت عنوان شوراهای مناطق برنامه ریزی به تصویب مجلسین در دوره طاغوت رسید که نه تنها در ترکیب اعضا و شرح وظایف و ظرفیت ها در سطح بسیار نازلی بود بلکه همان حد نازل نیز هیچگاه به اجرا در نیامد. سیاست راهبردی برای تحقق ظرفیت های متعدد و نیل به اهداف قانون عبارتند از:

الف. معرفی، تشریح و تبیین قانون

ب. محقق ساختن ظرفیت های قانون (زمینه های درون سازمانی)

ج. محقق ساختن ظرفیت های قانون (زمینه های برون سازمانی)

د. رفع محدودیت ها و ارتقاء ظرفیت های قانون

در راستای تحقق این سیاستهای راهبردی و متناسب با هر یک از آنها اقداماتی انجام گرفت که برخی از آنها، تقویت و تعمیق فعالیتهای گذشته بوده و تعداد کثیری از آن ها نیز برای نخستین بار انجام شده است. (رشیدی ، ۱۳۹۰، ص ۴).

پیش نیازهای یک مشارکت چیست ؟

برای کامیابی مشارکت در یک سازمان ضرورت دارد که مقدماتی فراهم آید تا معنی و مفهوم مشارکت به خوبی تحلیل شود و افراد درستی و سودبخشی آن را باور کنند. بدین سبب زمینه سازی و بسترسازی فرهنگی برای آماده کردن همه کسانی که در پرتو نظام مشارکت قرار می گیرند بایسته است. پس از آن باید مدیران ارشد، میانی و پایه را برای حمایت و پشتیبانی از این نظام معتقد همراه گردانید. حمایت مدیران ارشد سازمان در شمار ضرورت های نخستین قرار دارد. بعد از آنکه فضای سازمان برای رواج نظام مشارکت آماده و پذیرا گردید، باید به موارد زیر توجه کامل شود:

۱. پیش از آغاز رسمی نظام مشارکت، زمان کافی برای آشنایی کارکنان با این شیوه مدیریت فراهم آید.
  ۲. اجرای برنامه مشارکت در زمان اضطرار و موقعیت های فوری و فوتی هرگز جایز نیست.
  ۳. هزینه های مادی و معنوی نظام مشارکت نباید از سودهای مادی و معنوی آن افزون تر باشد.
  ۴. موضوع مشارکت، باید با کار مشارکت کنندگان مربوط باشد تا مشارکت کنندگان از خود علاقه و دلبستگی نشان دهند.
  ۵. مشارکت کنندگان برای برقراری ارتباط و داد و ستد اندیشه ها و افکار آموزش های لازم را ببینند.
  ۶. مشارکت کننده نباید بیم از دست دادن شغل را در میان شرکت کنندگان پدید آورد.
  ۷. شرکت کنندگان و دست اندکاران مشارکت توانایی و آگاهی کافی داشته باشند.
  ۸. نوعی یگانگی و وحدت در سراسر سازمان وجود داشته باشد تا هر واحد جداگانه نتواند تصمیم هایی بگیرد که استراتژی سازمان، ضرورت های قانونی و موانعی از این قبیل را زیر پا بگذارد.
- یکی از صاحب نظران بر این باورند که برای کامیابی شیوه مدیریت مشارکت جو در تشکیلات سازمانی شرط هایی به شرح زیر باید حاضر و آماده باشد:

۱. پشتیبانی و درگیر شدن مدیریت عالی سازمان و جامعه کارکنان در امر مشارکت.
  ۲. احساس نیاز به مشارکت برای بهتر کردن اوضاع کاری.
  ۳. پشتیبانی کارکنان از راه استقرار نوعی از شیوه های مشارکت در سود یا بهره کار.
  ۴. پیوند بلندمدت یا استخدام با امنیت شغلی.
  ۵. تضمین حقوق فردی.
  ۶. پیگیری نتیجه های برخاسته از کوشش های مشارکت جویانه.
  ۷. وجود مشاوران شایسته و کاردان، برقراری نگرش منظومه ای.
- (بنایان ، ۱۳۸۲).

پیامدهای افزایش و کاهش مشارکت در زمینه‌های مثبت و منفی کار :

پیامدهای افزایش مشارکت عبارت‌اند از:

- بالا رفتن کیفیت کار و برتر شمردن کیفیت زندگی کاری.
- آسان شدن دگرگونی و تازه‌گردانی.
- افزایش روحیه و وفاداری سازمانی.
- پدید آمدن احساس مالکیت‌ها و هویت یگانه.
- بالا رفتن درجه بردباری و شکیبایی در برابر دیگران.
- گسترده شدن فرصت بیان آزاد احساس و عواطف و اندیشه‌های درونی.
- فزونی گرفتن پیوندهای صلح‌آمیز میان بالادستان و زیردستان و میان همکاران.
- افزایش میزان انگیزش و علاقه‌مندی به کار.

پیامدهای کاهش مشارکت عبارت‌اند از:

- کاهش تعارض، دشمنی و رقابت کوبنده و ناسالم.
- کاهش میزان سرپرستی و نظارت، پایین آمدن ضرورت تنبیه و کیفر.
- کاهش ضایعات و به هدر دادن مواد اولیه، کم شدن ترک خدمت.
- غیبت و تأخیر در کار.
- کاهش فشار عصبی و تنش در کار.
- کاهش ناخشنودی مشتریان.
- پیشگیری از دوباره‌کاری‌ها (طوسی، ۱۳۸۰، ص ۹۸)

موانع مشارکت در آموزش و پرورش

موانع و کاستی‌ها مشارکت در آموزش و پرورش را می‌توان به دو گروه بیرونی و درونی تقسیم کرد .

الف) موانع درونی :

۱. کاستی‌های ناشی از عوامل انسانی :

مدیران: پژوهش‌هایی که پژوهشگران انجام داده‌اند نشان می‌دهد که ضعف مدیران از عوامل مهم کاستی‌ها و موانع مشارکت است و مدیرانی که می‌توانند کارکرد بسیار ارزشمندی در جلب مشارکت مردم داشته باشند، به علت‌های گوناگون در این زمینه فعال نبوده‌اند. (صالحی ریحانی ، ۱۳۸۰).

موانعی که از جانب مدیران برای مشارکت ایجاد می‌شود عبارت‌اند از: کاستی‌های ناشی از ارتباط برقرار نکردن: بسیاری از مدیران توانایی استفاده از امکانات موجود و برقراری ارتباط با اولیای دانش‌آموزان، نهادهای خیریه و سازمان‌های مؤثر در مشارکت را ندارند. رفتار نامناسب آن‌ها با اعضای انجمن ناشی از مهارت نداشتن در برقراری ارتباط است؛ کاستی‌های ناشی از ناآگاهی مدیران: اکثر مدیران آموزش لازم برای مدیریت ثمربخش و جلب مشارکت مردم را ندیده‌اند، از مفهوم مشارکت و ابعاد

مختلف آن آگاهی کافی ندارند و برداشت آن‌ها از مفهوم مشارکت در سطوح مختلف آموزش و پرورش با یکدیگر متفاوت و ناهمگون است .

کاستی‌های ناشی از تصمیم و عملکرد مدیران سطوح بالا: نگرش مدیران سطح بالا نسبت به مفهوم و چگونگی مشارکت هماهنگ نیست و نظر منسجم در این زمینه وجود ندارد. مدیریت‌ها در زمینه‌های زیر دچار کاستی است: آگاهی، نگرش، شخصیت و مهارت مدیران، متمرکز بودن مدیریت، نحوه گزینش، ارزشیابی، آموزش و مدیریت مدیران، نمود تثبیت، گرفتار بودن در امور جزئی و غفلت از امور حساس و پیچیده آموزشی، ناآگاهی از اقدامات مشارکت‌جویانه و ناهماهنگی در برداشت مدیران سطوح بالا، میانی و پایین از مشارکت .

۲. کاستی‌های ناشی از فعال نبودن معلمان در امر مشارکت :

معلمان جایگاه مهمی در امر مشارکت دارند و بدون کمک و همکاری آن‌ها امور مشارکتی میسر نیست. اما به دلایل گوناگون از جمله ناآگاهی از مفهوم و اهمیت مشارکت، نداشتن انگیزه کافی به علت مشکلات مالی، اهمیت ندادن به تخصص، فقدان شایسته‌سالاری، افزایش جمعیت دانش‌آموزان کلاس و...، این گروه تمایلی به مشارکت ندارند. از طرف دیگر کارکردهای آموزش و پرورش به گونه‌ای است که در معلمان علاقه‌ای برای مشارکت ایجاد نمی‌کند و معلمان احساس می‌کنند که به جز تدریس دروس تعیین شده، وظیفه دیگری ندارند. با توجه به اینکه مشارکت در امر آموزش و پرورش، در درجه نخست، به انگیزه و آگاهی و دانش لازم نیاز دارد، انتظار همکاری معلمان کم‌انگیزه در تشویق دیگران چندان منطقی به نظر نمی‌رسد .

۳. کاستی‌های ناشی از فعال نبودن دانش‌آموزان در امر مشارکت :

دانش‌آموزان به دلایل متعدد، از جمله نبود زمینه برای فعالیت مورد علاقه آن‌ها، نبود امکانات، یاد نگرفتن شیوه ارتباط مؤثر، همکاری نکردن مدیران و معلمان و...، در امر مشارکت فعال نیستند. باید اولاً راهکارهای متعدد مشارکت به دانش‌آموزان آموزش داده شود؛ ثانیاً قوانین لازم وضع گردد و کادر مدرسه به‌ویژه مدیران به آن متعهد شوند؛ ثالثاً فعالیت‌های متنوعی در مدرسه تدارک دیده شود .

۴. کاستی‌های ناشی از برنامه‌ریزی :

در زمینه مشارکت و نهادینه کردن آن، برنامه‌ریزی دقیقی انجام نگرفته است. تصمیم‌ها بیشتر، مقطعی و مبتنی بر نیازها و فشارهای کوتاه‌مدت بوده است. باید دید کدام یک از شکل‌های فعلی مشارکت در جامعه قابلیت، توان و پایگاه گسترده‌ای دارد؟ و چگونه و طی چه برنامه‌ای در جهت تقویت و گسترش آن باید حرکت کرد؟ به‌علاوه باید در این برنامه سهم دولت و مردم، و وظایف هر یک مشخص و دقیق تعیین و تعریف شود .

۵. کاستی‌های ناشی از اشکال مشارکت :

گوناگونی مدارس از نظر آموزشی، اجتماعی و فرهنگی، توزیع ناعادلانه امکانات آموزشی، تأثیرات روانی منفی در طبقات پایین جامعه و کم‌ارزش تلقی شدن مدارس دولتی و... را می‌توان در این چارچوب بیان نمود. به عنوان مثال بعضی‌ها به صورت نظری و از بعد سیاسی و ایدئولوژیک و گروهی با توجه به فلسفه آموزش و پرورش و عدالت و برابری به آن توجه نموده‌اند. عده‌ای بر عدالت اجتماعی، ارزش‌های فرهنگی و اعتقاد تأکید کرده و آن را با ابعاد سیاسی نیز درآمیخته‌اند. تعدادی دیگر به چگونگی عملکرد آن نظر داشته و موانع گسترش این مدارس را مطرح کرده‌اند .

۶. کاستی‌های ناشی از ساختار آموزش و پرورش :

ساختار آموزش و پرورش به گونه‌ای نیست که بتواند مشارکت را در سطح وسیع جلب کند. تحقق مشارکت نیازمند ساختار و تشکیلات ویژه آموزش و پرورش و کارکردهای خاص آن است. یکی از موانع ساختاری، متمرکز بودن تشکیلات و ساختار آموزش و پرورش است. تمرکز در ساختارها و عملکردها، تمرکز در نهادها و سازمان‌های گوناگون آموزشی، مثل تصمیم‌گیری فقط در سطوح بالا و نداشتن اختیار تصمیم‌گیری در سطوح میانی و پایین از جمله کاستی‌های ساختار آموزش است که مشارکت را با موانعی مواجه می‌سازد .

دیگر موانع ساختاری، ناتوانی تشکیلات اداری است. تشکیلات اداری ما به گونه‌ای نیست که مشارکت‌کنندگان بالقوه بتوانند به راحتی و بدون درگیر شدن در پیچ‌وخم اداری، به یاری آموزش و پرورش بشتابند. بوروکراسی وسیع و ناآگاهی گروهی از اداره‌کنندگان نهادها و سازمان‌های آموزشی و اداری از مفهوم مشارکت، و نگرش آنان نسبت به مردم، مانع تحقق یافتن امر مشارکت در آموزش و پرورش است .

از دیگر موانع می‌توان، کاستی‌های ناشی از آیین‌نامه‌ها و مقررات را نام برد .

ب) موانع بیرونی :

آموزش و پرورش نظامی است که علاوه بر عوامل درونی، عوامل بیرونی متعددی در عملکرد آن تأثیر می‌گذارد. تعدادی از عوامل مؤثر بیرونی که مانع مشارکت مردم در آموزش و پرورش می‌شوند عبارت‌اند از :

۱. کاستی‌های ناشی از عوامل اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی :

برای جلب مشارکت در آموزش و پرورش، ضرورت دارد زمینه‌های اجتماعی و فرهنگی مشارکت فراهم گردد. بعید است مردمی که در مسائل اجتماعی و سیاسی شرکت فعال ندارند، در امور آموزش و پرورش مشارکت فعال داشته باشند. همکاری با آموزش و پرورش نوعی مشارکت در امور فرهنگی است؛ همچنان‌که میزان سرمایه‌گذاری و فعالیت‌های مردم در دیگر عرصه‌های اجتماعی و فرهنگی کم است، برای فعالیت و مشارکت در آموزش و پرورش نیز آن‌ها چندان شوقی نشان نمی‌دهند. برای ایجاد انگیزه و رغبت، ضرورت دارد از نظر اجتماعی و فرهنگی و سیاسی تحولاتی در مردم و کل جامعه روی دهد .

از میان کاستی‌ها و موانع اجتماعی - فرهنگی می‌توان به کاستی در زمینه فکری - فرهنگی مشارکت اشاره کرد. افراد در زمینه ضرورت مشارکت آگاهی کافی ندارند، و اقدام‌های مؤثری نیز برای توجیه آنان در این زمینه انجام نشده است. در میان گروه‌های اجتماعی، برداشت درستی از مشارکت وجود ندارد. عده‌ای آن را صرفاً در کمک‌های مادی می‌دانند، بعضی دیگر آن را امری مشورتی قلمداد می‌کنند و حق تصمیم‌گیری را کلاً متعلق به سیاست‌گذاران و دست‌اندرکاران می‌دانند، و گروهی دیگر بر این باورند که در تمام عرصه‌ها، باید گروه‌های اجتماعی مشارکتی فعال، هم در تصمیم‌گیری و هم در اجرا، داشته باشند. مفهوم مشارکت بسیار گسترده است و هنوز برداشت مقبول اکثریت و تعریف کامل و محقق‌شده آن در جامعه چندان گسترش نیافته است نگرش‌ها به این موضوع بیشتر شخصی و سلیقه‌ای است .

مشارکت و ضرورت آن در افراد و گروه‌های اجتماعی، دست‌اندرکاران و سیاست‌گذاران درونی نشده است. موضوع مشارکت باید نهادینه شود و در این صورت است که انواع فعالیت‌های مشارکتی به صورت خودجوش و قانونمند در جامعه رشد می‌یابد .

بسیاری از افراد هنوز به وظایف خطیر و حساس آموزش و پرورش در جهان امروز پی نبرده‌اند و جایگاه مشارکت مردم را در پیشبرد مسائل آموزشی چندان جدی نمی‌گیرند. حتی عده‌ای از دست‌اندرکاران رده‌های بالا آگاهی کافی از این ضرورت‌ها

ندارند .

کم‌علاقگی به شرکت در امور اجتماعی و فرهنگی، درگیر شدن با زندگی روزمره و تلاش برای تأمین معاش، ترجیح دادن منافع فردی بر منافع گروهی، تأکید بر توفیق‌های مادی، کمبود تجربه زندگی جمعی و مشارکتی، دیکته شدن مسائل از بالا، کمبود اعتماد متقابل، از جمله موانع فرهنگی و اجتماعی در این زمینه است .

۲. موانع و کاستی‌های ناشی از برنامه‌ریزی دولت :

ارج نهادن به ارزش‌های اجتماعی – فرهنگی و فراهم نمودن زمینه‌های اقتصادی مناسب برای مشارکت، بی‌تردید از جمله وظایف دولت است، که تاکنون کاستی‌ها و ضعف‌هایی در آن وجود داشته است. موضوع مشارکت را نمی‌توان فقط بر عهده آداب و رسوم مشارکت‌جویانه خودجوش مردم گذاشت، بلکه دولت‌ها وظیفه دارند این زمینه‌ها را تقویت کند و بسترهای لازم را با برنامه‌ریزی و اقدام قانونمند و نظام‌دار سازمان دهند .

دیدگاه روشن و هماهنگی در مورد مشارکت و مفهوم آن در میان سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان وجود ندارد. به طور نمونه در مورد موضوع مدارس غیرانتفاعی، شوراهای آموزش و پرورش و نحوه اداره آن‌ها هنوز هم بحث ادامه دارد. ناهماهنگی در دیدگاه‌ها و نگرش مسئولان رده بالا نسبت به مشارکت مردم و سهم آن‌ها در اداره جامعه و استفاده از نیروهای مردمی در عرصه‌های فرهنگی، سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، تاکنون پیامدهای ناگواری داشته است و در عمل، به اقدام متفاوت و گاه متناقض منجر شده و هزینه‌های بسیاری بر جامعه و کشور تحمیل کرده است .

عامل دیگر، اعتماد به دولت و مشارکت است. اعتماد رکن اساسی مشارکت است. برای جلب مشارکت مردم به آموزش و پرورش ضرورت دارد که اعتماد مردم نسبت به دستگاه‌های دولتی، از جمله آموزش و پرورش، بیشتر شود. و این اعتماد به صورت درونی و پایدار در مردم به وجود آید. عده‌ای از نظریه‌پردازان ریشه اعتماد یا بی‌اعتمادی مردم را نسبت به دولت، در تاریخ فرهنگ سیاسی کشور دیده و نتیجه گرفته‌اند که تداوم فرهنگ عشیره‌ای در نظام‌های سیاسی ایران باعث شده است تلقیاتی جمعی از منافع و اهداف ملی به تأخیر افتد. در نتیجه فرهنگ حذف شده و بی‌اعتمادی به مردم و ناتوانی در ایجاد ارتباط‌های استدلالی رواج یافته است و فردمحوری جان‌نشین عقل جمعی شده است . (قاسمی، ۱۳۸۳).

حل مشکلات آموزش و پرورش بدون مشارکت مردم ممکن نیست :

از آنجا که انسانها مختارند و هر کسی که مختار است مسئول می باشد و باید در قبال مسئولیتهای خود پاسخگو باشد و از طرف دیگر انسانها دارای استعداد های متفاوتی هستند که تفاوت این استعدادها به خاطر نیازهای متفاوت و گوناگونی است که در جامعه وجود دارد. بنابراین اگر جامعه بخواهد به فلاح و رستگاری دست پیدا کند، استعدادهای خدادادی همه انسانها باید به فعلیت برسد و این امکان پذیر نیست مگر اینکه همه انسانها به جای تماشاچی ، بازیگران نقش های اجتماعی و فردی خود باشند اما نکته اینجاست که آموزش و پرورش در این میان نیازمند یک عزم ملی برای تحول است که این عزم بدون مشارکت مردم تحقق نمی یابد . اگر نگاهی به تجزیه ی بشری در ۵۰ سال اخیر کشورهای متعدد شود و به آن به عنوان یک امر تطبیقی و مقایسه ای توجه گردد مشارکت مردم در آموزش و پرورش یک اصل خدشه ناپذیر و از سوی دیگر این اصل ، عنصر تحول در آموزش و پرورش است و مضافا اینکه تربیت نیروی انسانی ، به عنوان مهمترین منابع ملی قلمداد می گردد. برای رسیدن به

این هدف، باید قدم های بزرگی برداشته شود. شاید اولین گام تغییر در نگاه مسئولان و مردم و در واقع فرهنگ سازی باشد، لذا باید اذعان کرد که بدون مشارکت مردم در آموزش و پرورش نمی توان تحول بنیادین ایجاد کرد. فقر مدارس ما از نظر مالی با توجه به همه اعتباراتی که دولت پس از پیروزی انقلاب اسلامی و به ویژه دولت نهم به آن اختصاص داده است، بدون همکاری و همیاری مردم تبدیل به غنا نخواهد شد.

مدارس ما تا رسیدن به شرایط استاندارد فاصله های زیادی دارند. از آزمایشگاه تا کارگاه فضای روباز ورزشی داخل مدرسه نیازمند حمایت مردم و دولت هستند. بنابراین باید این نگرش را ایجاد کرد که یکی از بهترین مکانها برای هزینه ی خانوار، مدارس می باشند و نیز باید این نگرش را ایجاد کرد که یکی از بهترین مالیات ها و عوارض، مالیات و عوارض آموزشی است. بنابراین باید برای شهرداریها این نگرش را تعمیق نمود که یکی از بهترین خدمات عمومی برای پرورش انسان شهروند منضبط آموزش و پرورش می باشد.

شعار آموزش و پرورش را بعد از «مدرسه زندگی» باید این عنوان قرار داد تا هم به مدرسه زندگی و هم هم به تحول بنیادین در آموزش و پرورش رسید تصمیم محلی - منابع محلی؛ یعنی مدرسه به عنوان کانون توسعه تکامل باید منبع درآمد محلی داشته باشد و بر اساس همین منابع، مدیران، عوامل، دبیران و خانواده ها تصمیم لازم را برای رسیدن به اهداف پرورشی و آموزشی بگیرند. (فاضلی، ۱۳۸۶، ص ۲۵).

نتیجه گیری:

نظام تعلیم و تربیت کشور، مناسب ترین بستر برای تحقق آرمان مشارکت های مردمی در حسن اداره وسیع ترین و در عین حال مهم ترین نهاد کشور است. بدون تردید بخش قابل توجهی از شخصیت اجتماعی کودکان و نوجوانان در فضای حاکم بر مدارس و کلاس های درس تکوین می یابد. در کنار چگونگی برنامه های آموزشی، محتوای کتاب های درسی و امکانات و تجهیزات آموزشی و کمک آموزشی، مدیریت واحدهای آموزشی و ویژگیهای شخصیتی معلمان بیش ترین تاثیر را در شکل گیری نظام بازخوردها و باورها و پدیدآیی رفتارهای فردی و گروهی کودکان و نوجوانان دارد. با وجود مدیری لایق و توانا، پر نشاط و متخصص در رشته مدیریت آموزشی، مجرب و آینده نگر، زمینه همکاری هرچه بیش تر معلمان شایسته و توانمند، کارشناس و متبحر و آشنا به روان شناسی تربیتی، روش های نوین، شیوه های پرورش تفکر خلاق و هدایت رفتار و در عین حال با محبت و منطقی، صبور و استوار، در مدرسه فراهم می شود. به سخن دیگر مدیر با کفایت، مدیر، کار آزموده، برخوردار از قدرت اندیشه خلاق و متصف به صفات والای اخلاقی و خصایص متعالی شخصیتی می تواند مدرسه را با بهره گیری از امکانات بالقوه و بالفعل همه اولیا و منابع محلی و منطقه ای به پویا ترین شکل ممکن اداره کند. مدرسه که در آن اثری از آزار و اذیت کودکان و نوجوانان نیست. مدرسهای که دانش آموزان آن لحظه لحظه بودن در آن را غنیمت می دانند و زیباترین و موثرترین رابطه را با معلمان خود برقرار می کنند.

پر واضح است که همه اولیای متعهدی که فرزندانشان در چنین مدرسه ای تحصیل می کنند، به سبب وجود چنین مدیری احساس خرسندی و خوشحالی خواهند داشت. چرا که بخش قابل توجهی از پدیدآیی شخصیت فرزندانشان در گرو وجود چنین

مدیر و چنین مدرسه ای خواهد بود. به همین علت است که عموماً "پدران فهیم و مادران دلسوز نسبت به مدرسه ای سالم و دارای مدیری صالح و معلمانی وارسته و توانمند به مثابه الگوهای برتر رفتاری، دغدغه خاطر داشته، احساس مسئولیت می کنند.

بدیهی است که این دغدغه و نگرانی و احساس مسئولیت امری کاملاً "و به حق تلقی می شود. در واقع این حق مسلم پدرها و مادرهاست که نسبت به سرنوشت فرزندان خود و شکل گیری مبانی رفتار اجتماعی آن ها در محیط مدرسه حساس و نگران باشند و از هیچ کوششی برای رفع این نگرانی و اطمینان از سلامت محیط مدرسه و صلابت و شایستگی مدیر و معلمان آن دریغ نوزند.

از همین رو یکی از پر شکوه ترین جلوه های مشارکت مردمی در اصلاح امور و تحقق اهداف و آرمانهای مقدس تعلیم و تربیت در جامعه اسلامی ایران، که اساس آن بر والاترین فرهنگ و متعالی ترین ارزش ها استوار است، پویایی انجمن های اولیا و مربیان با حضور چشمگیر، پیگیر و مسئولانه اولیای متعهد و معلمان و مدیران دلسوز است. این امر محقق نمی شود مگر با مشارکت فعال همه پدرها و مادرها در فعالیت های انجمن های اولیا و مربیان، به ویژه در هفته گرامیداشت شورای آموزش و پرورش (۲۴ الی ۳۰ دیماه).

منابع و مأخذ:

- بنائیان، محمد، بررسی نگرش مدیران مدارس، اولیای دانش آموزان و کارشناسان انجمن های اولیا و مربیان سراسر کشور پیرامون طرح جامع مشارکت، تهران، ۱۳۸۲.
- پاترشیا، مک لگان، ترجمه مصطفی اسلامی، عصر مشارکت، تهران، دفتر پژوهش های فرهنگی، ۱۳۸۸.
- رشیدی پور، قدرت الله، ۵۰ درصد ترکیب شوراهای آموزش و پرورش را مردم تشکیل می دهند، نشریه نگاه، ۱۳۹۰، ص ۴.
- صالحی ریحانی، سید حسین، "بررسی رابطه رضایت شغلی و مشارکت جویی"، فرهنگ مشارکت، ۱۳۸۰.
- عمید، حسین: فرهنگ لغات فارسی، انتشارات امیر کبیر، تهران ۱۳۸۹.
- فاضلی، «حل مشکلات آموزش و پرورش بدون مشارکت مردم ممکن نیست»، نشریه نگاه، مهر ۱۳۸۶، ص ۲۵.
- قاسمی پویا، اقبال، مشارکت های مردمی در آموزش و پرورش، تهران، پژوهشکده تعلیم و تربیتی، ۱۳۸۳.
- طوسی، محمدعلی، بررسی موانع مشارکت در نظام اداری ایران، تهران، مرکز آموزش مدیریت دولتی، ۱۳۸۰.
- قاسمی پویا، اقبال، مشارکت های مردمی در آموزش و پرورش، تهران، پژوهشکده تعلیم و تربیتی، ۱۳۸۳.